

Bartłomiej Siek
Biblioteka Główna Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

O wiecznej potrzebie kompletności i konsekwencji

Dr Bartłomiej Siek - bibliograf, historyk i filolog klasyczny. Od 2005 r. współtworzył bibliograficzne bazy własne Biblioteki Głównej GUMed, obecnie przygotowuje zestawienia bibliometryczne na potrzeby pracowników i jednostek uczelni. Dotychczasowe prace bibliometryczne dotyczą wzajemnych relacji między wybranymi wskaźnikami bibliometrycznymi, specyfiki dziedzinowej stosowanych wskaźników oraz zależności między bibliografią a bibliometrią.

Streszczenie: *Wszelkie zmiany w systemie komunikacji naukowej znajdują swoje odbicie w bibliograficznych źródłach informacji. Gwałtowny wzrost liczby dokumentów elektronicznych wymusił nie tylko opracowanie nowych norm opisu bibliograficznego, lecz także postawił bibliografów przed problemami, których w swojej codziennej pracy wcześniej nie znali. Imponujący rozwój narzędzi wspomagających rewolucję cyfrową sprawił z kolei, że pojawiły się głosy sugerujące całkowitą automatyzację tworzenia baz bibliograficznych. Omówione poniżej przykłady dowodzą jednak, że osiągnięcie kompletnej i wiarygodnej informacji bibliograficznej nie jest możliwe bez udziału profesjonalnie przygotowanego bibliotekarza lub pracownika informacji naukowej.*

Słowa kluczowe: *bibliografie publikacji, bazy danych, bibliometria*

Abstract: *The article presents common problems in bibliographer's work depending on publisher's choices about the bibliographic data which could be known from the single article. Discussed are status of the electronic version of the article (document primary or secondary, the question of DOI) and the differences between the printed and electronic versions of article. Presented are also editorial inconsistencies that prevent create a complete description of the single article. Examples show that it is impossible to create bibliographic data bases without work of professional librarian-bibliographer.*

Keywords: *bibliographies of publications, databases, bibliometrics*

Prezentacja

Przywołana w tytule tekstu kompletność odnosi się do postulatu umieszczania na poziomie pojedynczego artykułu wszystkich informacji niezbędnych do stworzenia opisu uwzględniającego konieczne elementy. Konsekwencja zaś dotyczy postulatu podawania tych samych informacji niezależnie od formy udostępniania danego dokumentu. Przywołane poniżej przykłady — ograniczone do publikacji w czasopiśmie — to sytuacje wybrane z wielu innych, na jakie natrafia bibliograf prowadzący bazę publikacji pracowników uczelni medycznej. Rekordy w tego rodzaju bazie uzupełniane są o informacje dotyczące wskaźników bibliometrycznych czasopisma, dlatego podstawowe problemy to użycie na poziomie artykułu numerów ISSN oraz posługiwanie się głównym lub równoległym tytułem czasopisma.

Rozwój czasopism elektronicznych sprawił, że obecnie do rąk bibliografa trafia najczęściej dokument niesamodzielny wydawniczo — pojedynczy artykuł. Łatwość udostępniania tego rodzaju dokumentów doprowadziła do sytuacji, w której ten sam *de facto* tekst wchodzi w obieg naukowy w kilku wersjach odpowiadających niekiedy

kolejnym etapom wydawniczego opracowania publikacji (preprint, postprint, epub). O ile dla osób bezpośrednio zainteresowanych możliwie najszybszym dostępem do prac z danej dziedziny sytuacja taka jest rozwiązaniem optymalnym, o tyle dla twórców bibliograficznych baz danych jest ona źródłem potencjalnych problemów ze względu na różnorodny i zmienny zakres danych niezbędnych do stworzenia opisu bibliograficznego zawartych w opracowywanym dokumencie. Funkcjonowanie w tym samym czasie dwóch różnych opisów tego samego artykułu w dwóch różnych bazach danych dla programów automatycznie gromadzących dane w sieci będzie oznaczało dwie publikacje. Dopiero wprawne oko bibliotekarza jest w stanie ustalić wzajemne zależności między kolejnymi wersjami opisu bibliograficznego. Przykładem takiej sytuacji jest opis poniższego artykułu, który tego samego dnia (15 kwietnia 2013 r.) w dwóch różnych bazach danych miał opisy różniące się adresem wydawniczym i opisem fizycznym (poniżej wyróżniono wytłuszczoną czcionką te dwie wersje).

- Schutte R., Thijs L., Asayama K., Boggia J., Li Y., Hansen T. W., Liu Y. P., Kikuya M., Björklund-Bodegård K., Ohkubo T., Jeppesen J., Torp-Pedersen C., Dolan E., Kuznetsova T., Stolarz-Skrzypek K., Tikhonoff V., Malyutina S., Casiglia E., Nikitin Y., Lind L., Sandoya E., Kawecka-Jaszcz K., Filipovsky J., Imai Y., Wang J., Ibsen H., O'Brien E., Staessen J. A.: Double product reflects the predictive power of systolic pressure in the general population: evidence from 9,937 participants. **Am J Hypertens. 2013 May;26(5):665-72. doi: 10.1093/ajh/hps119. Epub 2013 Feb 7.** [wersja opisu w bazie PubMed (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/?term=double+product+reflects+the+predictive+power>)¹],
- Schutte R., Thijs L., Asayama K., Boggia J., Li Y., Hansen T. W., Liu Y. P., Kikuya M., Björklund-Bodegård K., Ohkubo T., Jeppesen J., Torp-Pedersen C., Dolan E., Kuznetsova T., Stolarz-Skrzypek K., Tikhonoff V., Malyutina S., Casiglia E., Nikitin Y., Lind L., Sandoya E., Kawecka-Jaszcz K., Filipovsky J., Imai Y., Wang J., Ibsen H., O'Brien E., Staessen J. A.: Double product reflects the predictive power of systolic pressure in the general population: evidence from 9,937 participants. **Am J Hypertens. 2013 : Feb 7. [Epub ahead of print], il., bibliogr. 28 poz.** [wersja opisu w bazie Publikacje Pracowników UJ CM (<http://expertus.bm.cm-uj.krakow.pl/scripts/expertus.cgi>)].

Dostępny elektronicznie *full final text* tego artykułu nie dostarcza kompletu informacji bibliograficznych. Choć uzupełnia dane znane z rekordów zawartych w przywołanych bazach o adres poczty elektronicznej autora korespondującego, to nie zawiera ISSN.

Niezmiennie oczywiście pozostają tytuł i oznaczenie odpowiedzialności, a różnice pojawiają się w danych dotyczących opisu fizycznego i adresu wydawniczego. Zyskujący na znaczeniu i na popularności numer DOI tylko częściowo usprawnia przekaz informacji, nie zastępuje bowiem tradycyjnego opisu, lecz staje się jednym z jego elementów. Rangę unikalnego identyfikatora czasopisma stracił ISSN. Fakt, że ten sam tytuł czasopisma może mieć dwie formy publikacji (drukowaną i elektroniczną), sprawia, że przypisane mu są dwa ISSN-y. Choć najczęściej ISSN właściwy dla wersji drukowanej ma rangę tzw. L-ISSN (łączy), to wydawcy z reguły ograniczają się

¹ Wszystkie odesłania do stron internetowych przedstawiają wersję aktualną w dn. 30.06.2013 r.

do podania jednego tylko ISSN, co w trakcie poszukiwań informacji o wskaźnikach bibliometrycznych na listach rankingowych czasopism może prowadzić do błędnych wyników lub ich braku, gdyż nie ma pewności, który z ISSN został uwzględniony przez twórców rankingu.

Dobrym przykładem takiej sytuacji są artykuły z czasopisma „Medical Science Monitor”. Na poziomie pojedynczej publikacji bibliograf znajduje komplet danych dotyczących adresu wydawniczego, adresu URL pliku, adresu poczty elektronicznej autora korespondującego, historii opracowania i statystyki wydawniczej dotyczącej pliku, udziału poszczególnych autorów w powstaniu tekstu (przydatne przy przygotowywaniu zestawień bibliometrycznych), charakterystykę merytoryczną i słowa kluczowe. Brak jednak informacji o ISSN. Adres URL pliku pozwala szybko odszukać stronę internetową czasopisma, na której numer e-ISSN (1643-3750) jest już w samym nagłówku. Jest to jednak początek kolejnych poszukiwań, bowiem na listach rankingowych stosowanych przy uzupełnianiu opisów bibliograficznych o informacje dotyczące wskaźników bibliometrycznych omawiane czasopismo notowane jest pod ISSN właściwym dla drukowanej wersji tytułu (1234-1010) w „Journal Citation Reports” (JCR) i na liście czasopism punktowanych ogłoszonej przez MNiSW². Tylko „Index Copernicus International Journal Master List”³ podaje oba ISSN-y. Informację o nim można znaleźć na stronie internetowej czasopisma, ale dopiero na poziomie podstrony „Editorial Office”. Oczywiście dane są weryfikowalne, jednak dotarcie do kolejnej informacji wymaga czasu, a to wydłuża czas sporządzenia rekordu bibliograficznego.

O ile w powyższym przypadku poszukiwane informacje można znaleźć na stronie czasopisma, o tyle czasopismo „Postępy Mikrobiologii” jest przykładem sytuacji, w której wydawca dostarcza nieprawdziwych informacji bibliograficznych. Obecność przywołanego periodyku naukowego na najczęściej używanych w Polsce listach rankingowych pozwala dostrzec niekonsekwencje w stosowaniu głównego lub równoległego tytułu czasopisma — należy pamiętać, że to redakcje zgłaszają czasopisma do indeksacji w bazach danych lub na listach rankingowych. Na stronie internetowej tego czasopisma⁴ tytuł podany jest w języku polskim, taki sam tytuł znajduje się w JCR (z zastrzeżeniem braku znaków diakrytycznych właściwych polszczyźnie) oraz na liście Index Copernicus⁵; jednak na liście ministerialnej⁶ podany jest tytuł angielski

² Załącznik do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 grudnia 2012: część A wykazu czasopism naukowych [on-line]. Warszawa: MNiSW, 2012, poz. 7225 [Dostęp: 30.06.2013]. Dostępny w World Wide Web:

http://www.bip.nauka.gov.pl/gallery/21/33/21331/20130104_Czesc_A_ujednoczonego_wykazu_czasopism.pdf.

³ Index Copernicus Journal Master List 2011. Warsaw, 2012, s. 343, poz. 3039.

⁴ Postępy Mikrobiologii [on-line]. Polskie Towarzystwo Mikrobiologów, 1961– [Dostęp 15.04.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pm.microbiology.pl/>.

⁵ Index Copernicus Journal Master List 2011. Warsaw, 2012, s. 388, poz. 3468.

⁶ Załącznik do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 grudnia 2012: część A wykazu czasopism naukowych [on-line]. Warszawa: MNiSW, 2012, poz. 293 [Dostęp: 30.06.2013]. Dostępny w World Wide Web:

http://www.bip.nauka.gov.pl/gallery/21/33/21331/20130104_Czesc_A_ujednoczonego_wykazu_czasopism.pdf.

(„Advances in Microbiology”). Funkcjonowanie tytułów równoległych w języku angielskim jest zupełnie zrozumiałe w naukach, dla których język angielski jest językiem podstawowym, jednak zupełnie niezrozumiała jest sytuacja, w której na stronie czasopisma nie można znaleźć informacji o ISSN, a w dostępnych elektronicznie numerach czasopisma na stronie redakcyjnej umieszczony jest ISBN⁷.

Niekonsekwencje, przeoczenia lub błędy przywołane powyżej bibliograf może zweryfikować, poprawić lub uzupełnić, korzystając ze źródeł informacji alternatywnych wobec oficjalnych stron internetowych czasopism. Trzeba jednak z całą mocą podkreślić, że przytoczone przykłady dotyczą pojedynczych artykułów, a tworzenie baz danych oznacza konieczność opracowania w ciągu roku wielu, bardzo wielu dokumentów trafiających do rąk bibliografów — w przypadku bibliografii publikacji pracowników Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego jest to kilka tysięcy tworzonych rekordów (za rok 2011 opracowano ponad 2300 rekordów, z czego ponad połowa to publikacje w czasopismach). Z punktu widzenia redakcji czasopism udostępnianie poprawnej i pełnej informacji o własnych publikacjach powinno być podstawową wartością nie tylko ze względu na bibliotekarzy, bibliografów i bibliometrów, ale przede wszystkim ze względu na tych autorów prac naukowych, którzy poszukiwać będą w Internecie publikacji z określonej dziedziny. Każdy taki autor to potencjalne cytowanie — aby jednak cytowanie było poprawnie notowane przez bazy danych, już pojedynczy dokument powinien zawierać kompletną informację bibliograficzną.

Bibliografia:

1. *Index Copernicus Journal Master List 2011*. Warsaw, 2012.
2. *Postępy Mikrobiologii* [on-line]. Polskie Towarzystwo Mikrobiologów, 1961– [Dostęp 15.04.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pm.microbiology.pl/>.
3. *Postępy Mikrobiologii* [on-line]. Polskie Towarzystwo Mikrobiologów, 2003, t. 52, z. 1 [Dostęp 15.04.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pm.microbiology.pl/web/pelne/vol5212013.pdf>.
4. *Załącznik do Komunikatu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 grudnia 2012: część A wykazu czasopism naukowych* [on-line]. Warszawa: MNiSW, 2012 [Dostęp: 30.06.2013]. Dostępny w World Wide Web: http://www.bip.nauka.gov.pl/gallery/21/33/21331/20130104_Czesc_A_ujednoliconego_wykazu_czasopism.pdf.

Siek, B. O wiecznej potrzebie kompletności i konsekwencji. W: Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki. II Konferencja naukowa Konsorcjum BazTech, Poznań, 17-19 kwietnia 2013 [on-line]. Stowarzyszenie EBIB, 2013 [Dostęp: 30.08.2013]. Materiały konferencyjne EBIB, nr 24, Dostępny w World Wide Web: http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/45. ISBN 978-83-63458-06-5.

⁷ *Postępy Mikrobiologii* [on-line]. Polskie Towarzystwo Mikrobiologów, 2003, t. 52, z. 1 [Dostęp 15.04.2013]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.pm.microbiology.pl/web/pelne/vol5212013.pdf>.